

hen kos, pa na več krajih, z apnom pognoji, da ne bo, ako je zemlja že pred dovolj apnena, škode terpel.

J. Pajk.

Zgodovinske reči.

1. Nekaj od Cerknice in Loža.

(Konec.)

Med obema krajama so še ostanjki stare rimske poti, ki je sèmtertjè s kamnjem vdela, to je v gojzdu med Ložem in Metlami; na drugo stran proti Pivki se tudi še imenuje stara cesta, ktera zadeva blizo Cerkniškega jezera. Ta obojna pot mora biti ostanek tiste ceste, po kateri se je blago ob rimskih èasih iz Ogleja (Akvilleje) èez Planinske hribe (mons Ocra) memo Cerkniškega ali Loškega jezera (lacus Lugeus) proti Kolpi na Sisek (Siscia) vozilo.

O tej priložnosti naj se pristavi beseda, da bi naši ljudjè, tudi neuèeni, kaj veè na najdene stare reèi, bodo naj si kamni z napisi, ali posode, denarji, ali pisma, pogledati in jih ceniti hotli. Tudi naši kmeèki ljudjè veèkrat radi kaj slišijo od starih èasov; pa ako bi se vsi stari spominki v nemar pušali ali pokonèavali, jim bo malokdo kaj povedati mogel. Pri podiranji starih zidov najde zidar kak rezan, še napisan kamen, precej ga spet v zid vtakne, ker mu ga ni potreba obdelovati; zakaj bi tacega kamna komu ne pokazal? Tako je prišel, na priliko, pred malo èasom na nekem kraji star grob, po tem drug kamen z napisom v niè. Pri oranji ali prekopovanji zemlje se najde sèmtertjè star denar, ne samo kak sold; ako je bolj neznan denar, naj se dá komu pogledati, morebiti je kaj veè na njem ležeèe. Ni dolgo še, ko je nekdo na Verhniki našel denar s èudnimi èerkami; prodal ga je v šali za tutko, in je krajcar za-nj dobil. Kupec dolgo ne šteje kaj na ta tutko, vlani pa jo nese v Ljubljano, in dobí za-njo pri zlatarji 4 gold.,— bil je namreè turšk èekin. Pri prekopovanji zemlje se dobijo tudi stare perstene ali steklene posode, staro železno ali bronèeno orodje; vselej sicer ne, vèasih je vendar razumnemu možu veè na njem ležeèe; zakaj bi se takemu od najdbe kaj ne povedalo? V nekem kraji so našli veliko starih lonc in steklenic; djali so: „tukaj je bila enkrat apoteka“, ter so dali vse otrokom pobiti. Nespametni niso vedili, da je bilo to rimsko pokopališèe.

Stari spominki so na več strani važni; na priliko: poprejšnji sicer le kratki sostavek je vès vzet iz starih kamnov, starih pisem, in iz pripoved od starih reèi. G. Terstenjak veliko piše od nekdanjega stanovanja Slovincov v naših krajih. Na koga opira svoje dokaze? Naj veè na stare rimske kamne. Kraji, kjer bi bilo na Krajskem veè na rimske starine paziti, so okoli Ljubljane, Menguša in Trojan, okoli Zatièine, Trebnega in Kerškega, okoli Verhnike, Logatca, Planine, Loža in Vipave, ker skozi te kraje so šle gotovo rimske ceste; pa tudi pri Loki, Kranju in Radoljci, pri Novem mestu, Metliki, Èernomlju in Ribnici, pri Postojni in Senožeèah bi ne utegnili prazno biti.

Hicinger.

Dostavek.

Dostavljamo temu pozivu poziv, ki nam ga je gosp. dr. Klun izročil, ker se v vsem vjema z gosp. Hicingerjevim. Takole se glasi:

Prošnja.

Skušnje nas učijo, da pri nas na Krajskem — pa ravno tako tudi drugod — ljudjè starih pisem naj so na navadnem papirju ali na pergamentu pisane, niè ne porajtajo, jih zametujejo in ko staro šaro tergajo. In vendar so take starine dostikrat za deželno

zgodovino zelo važne. Koliko tacih pisem, ki so za povestnico domaèo zlatega dnarja vredne, je prišlo že tobakarjem ali štacunarjem v roke, ki so jih raztergali — za zavitke! Memo gredé le omenim, da je lani blizo 50 izvirnih pisem, ki so jih frajzinski škofi v 16. stoletju nekemu vradniku na Krajskem pisali, še èisto celih prišlo v neko štacuno v Ljubljani za zavitke, — v drugo nekoliko starih pisem na pergamentu, in pri nekem rokodelcu sem našel cel kup izvirnih spisov in popisov iz francozovskih èasov, med kterimi so nekteri posebno važni bili za Krajsko, drugi za Dalmacijo. Serce bolí èloveka, ako pomisli, koliko tacega imenitnega papirja so že bukvozezi, orgljarji in drugi pokonèali iz gole nevednosti.

Kakor so za povestnico vsake dežele stari kamni z napisi in drugi spominki važni, tako imajo tudi stare pisma, ako zapopadejo to ali uno imenitno reè, svojo veliko vrednost v zgodovinskem obziru, èe tudi scer po blagu niso krajcarja vredne.

Lepo tedaj prosim vse tiste, ki star papir za zavitke ali kakošno drugo rabo kupujejo, naj mi domoljubno dajo vediti, èe kaj tacega starega najdejo, kar bi utegnili kako zgodovinsko vrednost imeti. Zgodovinsko društvo bo jim rado povernilo stroške za kupljeni papir ali ga jim bo izmenjalo z drugim še boljším. Škoda je za vsako tako stvarico, èe pod zlo gré. Iz malega rase veliko! Kakor kamenèek h kamenèku naredí poslopje, in kapljica h kapljici reko, tako iz malih zgodovinskih poberkov naraša povestnica.

Dr. V. F. Klun.

Domaèe slovstvo.

O gosp. Terstenjakovih spisih.

Kar je gosp. Terstenjak do zdaj od svojega dela v „Novicah“ razglasil, je silno važno ne samo za zgodovino naših strani, temuè za celi slovanski narod, in tudi ne le v dokazovanje naj starih sedežev naših tukajšnjih prednikov, temuè še v pojasnovanje njihovega in vsih Slovanov basnoslovja. Kar se je dozdej govorilo in pisalo, da:

„od nekdanj stanuje tukaj moj rod“,

je bilo samo golemu domišljevanju in dozdevanju podobno: zdaj so prišli terdni kamneni dokazi na dan za to, smé se po tem reèi, zgodovinsko resnico. Kar se je do zdaj od basnoslovja in božanstev starih Slovanov pisalo, se je opiralo le na spominke iz 10. in 11. stoletja, namreè na spise tedajšnjih keršanskih misijonarjev, na nektere še ohranjene podobe, in zraven na pripovedi prostega naroda: to je dobilo sedaj poterjenje iz veliko starejih spominkov, saj iz rimskega èasa. (Pri tej besedi se sicer ne smé pozabiti, da je k temu Kolarovo delo o Staroitalii nekako pot pripravilo.)

Kar sem opomnil od basnoslovja starih Slovanov, ima svojo veljavo še za sedanje slovensko ljudstvo. Od kod namreè so vse tiste prazne vére, kterih se med njim še dan današnji dosto najde, kakor iz basnoslovja starih slovanskih oèetov, kteri niso še le v 6. stoletji vsi izza tatranskih gor prišli, ampak so velik del že davno davno popred tukaj stanovali. To vediti je ravno važno za poduèenje našega priprostega ljudstva; zakaj ako se mu izvirek njegovega praznega mnenja pokaže, ga bo pred v nemar pustil.

So tedaj Terstenjakovi spisi prevažni na dvojo stran: za svet uèeni in za ljudstvo prosto.

Po tem takem bi ne bilo napaèno, ako bi se gosp. Terstenjakovo razlaganje hitreje ne le med Slovani, ampak tudi med Nemèi razglasilo; in prav je storil nekdo, ki je lansko leto v dunajskem cerkvenem èasniku na tisto pokazal, — samo s prekratko besedo je bilo. Naj bolje je gotovo, ako gosp. Terstenjak s celim razlaganjem sam pred uèeni nemški svet stopi; kdor drug bi

njegove slovenske spise kar gladko in neutegoma v nemško potolmačiti se prederznil, lahko bi se opeknel (niso namreč ti spisi tako lahko kakor francozki ali madžarski romani ponemčevati za dunajske feuilletoniste). Drugačna bi bila vendar ta, ako bi kdo po dobrem pretehtanji in bolj po večjem to, kar je brez dvoma in do dobrega dokazano (da marsiktera reč še terdnejih dokazov in tu in tam tudi poprav potrebuje, nam je gosp. pisatelj v neprecenljivih svojih spisih sam odkritoserčno povedal) po poglavitnem obsežku nemškim bravcom v pokušnjo dal. Zoper tak početek, menim, da bi gosp. Terstenjak žalega ne rekel. P. H.

Ozir po svetu.

Eno uro pri Kničaninu.

Eden naj glasovitiših mož sedanjega časa v Srbii je general Kničanin. Ne davnej ga je knez serbski, kakor je bravcem „Novic“ znano, izvolil za višjega poveljnika serbske armade. Dobroznani pisatelj dr. S. Kapper ga je na svojem potovanju po južnoslavenskih deželah v Beligradu obiskal in to obiskavo takole opisal:

Da si človek kar naj bolj more svojo obleko lepo naštima, kadar gré kakega visokega gospoda obiskat, je starodavna navada menda po celem svetu. Tudi v Srbii, sem si mislil, mora tako biti. Napravil sem se tedaj prav praznično in tudi rumenih rokovic iz olikanega usnja nisem pozabil, ter jih vlekel kar sem naj bolj mogel čez roke, ki so bile od velike vročine zlo zabuhle. Četerťinko ure sem imel ž njimi opraviti, preden so se lepo vlegle po rokah. Poslednjič mi je strežaj mojše prašne škornjice otepel s svojim fesom (turško kapico) in od nog do glave sem bil pripraven stopiti pred imenitnega generala.

Ko stopim na dvor tiste hiše, kjer Kničanin stane, sem mislil, da kakor pri družih generalih bota naj manj dva stražnika s puškama stala na straži pred vratmi. Pa ni bilo tako. En mlad človek v navadni temnovišnjevi serbski obleki stopi pred me, pa me prijazno nagovori: „kaj želite, gospodine?“

„Ali morem z generalom govoriti?“ ga vprašam.

„Da!“ — mi odgovori — „ravno so vstali general“.

„Je li bi me, prijatel, ne hotel gospodinu svojemu napovedati, da se mu želim pokloniti?“

„Tega pri nas ni treba. Idite le z mano“.

Berž grem ž njim. Hiša od znotra je prosta in brez lišpa, kakor od zunaj. Vse tiho je bilo, vse v lepem redu, vse čedno. Prijeten hlad mi je pihljal iz sôb, v katerih povsod sem vidil evropsko pohišje. Le naj premožniše hiše imajo tako pohišje, — ali večjega lišpa v stolih, mizah in drugi opravi ne nahajaš tukaj, kakor k večjem tacega, ki ga vidiš na Nemškem pri vsakem bolj premožnem mestnjanu. Celó poslopje knezovo nima preoblega lepoticja; srednje velika hiša je obdana z vertom; premožnost se sicer kaže povsod, nikjer pa krasota vladajočega gospoda.

Sluga, s katerim sem šel, me napoti v malo sobico, v ktero se naravnost iz mostovža pride. Prijeten hlad me je tudi tu sprejel, ko sem ozke vrata odperl. Zagrinjala okinj so bile doli spušene, — na pol temno je bilo v izbici. Nasproti vratam je sedel na mindeluku (počivalu) š preprogami odetem krepák, širokoramat mož v prosti temnovišnjevi obleki, širok pas okoli života je imel, in za pasom dva sreberno-okovana samokresa (pistoli), na glavi visok rudeč fes z dolgim svilnim čopom; glavo je deržal nagnjeno po strani, ena noga je bila čez drugo položena; na tleh so ležali čevlji; v desni roki je imel dolg čibuk (pipo), na tla opert. Po polnem, bistroumnem obrazu je bila tista mila prijaznost razlita, ktera se človeku na prvi pogled berž prikupi.

Bil je Kničanin. Kdor je le enkrat podobo njegovo vidil, izdelano od Jovnoviča, na prvi hip ga bo spoznal.

Poklonivši se mu izročim pismice, ki mi ga je eden njegovih naj boljših oficirjev saboj v priporočilo dal. Kničanin hitro pregleda rokopis, in mi velí, naj se vsedem na mindeluk blizo njega. Razun mindelukov krog in krog te sobice, ki je generalu naj ljubša, ni bilo nobenega družega pohišja v nji.

„Vi, gospodine, ste Ček, kakor se mi piše“ — povzame Kničanin besedo, položivši pismice na stran.

„Da, slavni general! blizo zlatnega Praga doma“.

„Dobro došli!“ mi réče ter se prijazno nasmeja.

„Vaši rojaki so mi jako dragi. Oni so pameten in pridnen narod, od katerih imamo še mnogo lepega pričakovati. Čekom je mar za vse, oni se vsega naučijo. Nevtrudljivo delajo z glavo, z mislimi in s peresom, zato zaslužijo, da se mi drugi Slovani po njih izgledih izobražujemo“.

Tako hvalo mojemu narodu izrečeno sem bil dolžan poverniti s hvalo nasproti. Začel sem tedaj, kar sem mogel, v serbskem jeziku častiti narod junáški Serbov, čigar visokovredni sin je general. Ker pa mi jezik ni tako gladko tekkel, kakor sem želel, je bistroumni mož vselej uganil, kar sem reči hotel, in mi prijazno pomagal z besedo naprej.

Tako sva se marsikaj pogovarjala. Koj pa, ko sem se vsedel, mi je prinesel generalov sluga pipo s tako dolgo lulo, da je mene skor odmerila. Imenuje se tobačna pipa po turški čibuk. „Gosta počestiti“ je sveta navada pri Srbih in Turkih, le da je to počesčenje pri Srbih veliko prijetniši in mičniši, ker tudi gospodinja postreže gosta, kakor pa pri Turkih, kjer bolj okorni možki strežejo. Če je Serb še tako reven, si prizadeva kar le more počestiti gosta; če nič družega nima, mu ponudi saj pipo duhána (tobaka), ali vina, mleka, kave, sadja, ali kar scer ima v omari. Premožni pa se že veliko bolj skazujejo in gostujejo gosta bolj ali manj bogato, kakor jim je bolj ali manj ljub, višjega ali nižjega stanú. Brez čibuka pa nikodar ni, in če gospodarja tudi še doma ni, da mora gost na-nj čakati, mu v bolj imenitnih hišah strežaj berž pritira čibuk. Čibuka se nobeden ne smé braniti, naj je tobakar ali ne (Srbine poznajo tega razločka; tam vsak tobak pije); treba pa ni, da bi ga gost moral piti; dost je, da le čibuk vzame in le enkrat iz njega potegne, potem pa ga na stran postavi ali v rokah derží. Sploh ne pijejo ne Turki ne Serbi tobaka tako, da bi puhali goste oblake krog sebe, kakor pri nas. Oni le polagoma pijó svoj prijetni pa močan duhán, toliko da jim čibuk ne vgasne. Tudi ga nikdar do konca ne izkadé; če je tretjina ali k večjem polovica duhana pogorelo, ga denejo na stran ali ubašejo z novim.

(Dalje sledí.)

Pogled v stare čase.

Zgodovina nam kaže, da v več letih, ki so se pisale s 54, so se primerjale imenitne prigodbe. Na priliko: V letu 354 sta bila sv. Avguštin in sv. Krisostom rojena; — v letu 1454 se je Evropa pervikrat seznanila s Turki in njih tadanjo strašno divjostjo; — leto 1554 spominja na vojske kralja Filipa z Nizozemljo, — Ferdinand Kortež je umerl; — v letu 1654 je bila velika sila na Francozkem, — v tem letu so Turki Benečane premagali na morju pri Dardanelah, — Rusi so si podvergli Kozake, — Oxel Oxenstjerna, véliki pravljár tridesetletne vojske, je umerl; — v letu 1754 je bil Talleyrand, diplomat vsih diplomatov, rojen; — leto 1754 spominja na sedemletno vojsko. Leto 1854 pa je začetek velike vojske, v kateri se bo razsodila osoda Turčije.